

STOSOWANIE TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA W SPRAWACH GOSPODARCZYCH.

Raport z badań aktowych
Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA

Stosowanie tymczasowego aresztowania w sprawach gospodarczych. Raport z badań aktowych.

Autorzy: dr Piotr Kładoczny, Piotr Kubaszewski

Współpraca: Zuzanna Ganczewska, Bartosz Wierczyński

Projekt graficzny i skład: Dagmara Derda

Zdjęcie na okładce: Adobe Stock, Bits and Splits

Warszawa, lipiec 2024 r.

Wydanie I

ISBN 978-83-67027-07-6

Publikacja dostępna na licencji Creative Commons uznanie autorstwa – na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-SA 4.0)

 HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA

Wydawca:

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

ul. Wiejska 16

00-490 Warszawa

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
Metodologia	5
Badania – moduł pierwszy	7
Dane ogólne	7
Dane dotyczące stosowania tymczasowego aresztowania	8
Badania – moduł drugi	12
Dane ogólne	12
Dane dotyczące tymczasowego aresztowania	12
Wnioski	15
Rekomendacje	16
Rekomendacje de lege ferenda	16
Rekomendacje systemowe	17

WSTĘP

Monitorowanie stosowania w Polsce tymczasowego aresztowania jest stałym elementem działalności Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka¹, która przejawia się w wielu wymiarach. Po pierwsze, jest przedmiotem działalności interwencyjnej – w sprawach, które do nas trafiają. Fundacja sporządza i przedstawia sądom szczegółowe opinie prawne dotyczące zasadności dalszego przedłużania izolacyjnego środka zapobiegawczego w świetle standardów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka² i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu³. Po drugie, to obszar licznych działań HFPC podejmowanych na arenie międzynarodowej⁴. Wreszcie po trzecie, na przestrzeni lat był to temat wielu naszych raportów i opracowań⁵. Jeden z ostatnich⁶, opublikowany we wrześniu 2023 r., nie pozostawia wątpliwości, iż piętnaście lat po wydaniu wyroku w sprawie *Kauczor przeciwko Polsce*⁷, nadużywanie tymczasowego aresztowania pozostaje systemową bolączką polskiego wymiaru sprawiedliwości. Oprócz wzrostu liczby osób tymczasowo aresztowanych w ostatnich latach, zwłaszcza w przypadkach długotrwałego stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego, utrzymującej się skuteczności wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania na poziomie ok. 90%, a wniosków o przedłużenie – 95%, przy jednoczesnym wprost proporcjonalnym spadku skuteczności zażaleń na stosowanie tego środka, raport wykazał jeszcze jedną interesującą zależność. Otóż rozdział VI raportu zawiera wyciąg najważniejszych spraw z ostatnich 5 lat, w których HFPC przedstawiała sądom opinie prawne wskazujące na niezasadność stosowania tymczasowego aresztowania w świetle standardów Konwencji i orzecznictwa ETPC. Ich analiza prowadzi do wniosku, iż najczęściej działo się to w sprawach gospodarczych, w których materiał dowodowy sprowadzał się przede wszystkim do oceny zgromadzonej w danej sprawie dokumentacji. Okazało się przy tym, iż znaczna część spraw dotyczących przewlekłego stosowania tymczasowego aresztowania miała właśnie gospodarczy charakter. Także w takich sprawach bardzo często stawiany był zarzut udziału w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 258 k.k.), który prawie automatycznie prowadzi do stosowania tymczasowego aresztowania, często długotrwałego. Powyższe ustalenia sprowokowały nas do szczegółowego zbadania stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach gospodarczych w oparciu o akta sądowe. Niniejsze opracowanie stanowi efekt tych badań.

1 Dalej: HFPC, Fundacja.

2 Dalej: EKPC, Konwencja.

3 Dalej: ETPC, Trybunał.

4 [HFPC i Naczelna Rada Adwokacka: brak zmian w stosowaniu tymczasowego aresztowania w Polsce mimo wyroków ETPC](#), HFPC 11.06.2024 r., [dostęp: 10.07.2024 r.]; [Polska w dalszym ciągu nie rozwiązała problemu długotrwałych tymczasowych aresztowań – kolejne wystąpienie HFPC do Komitetu Ministrów Rady Europy](#), HFPC 7.09.2021 r., [dostęp: 10.07.2024 r.]

5 Zob. np. P. Kładoczny, K. Wiśniewska, J. Smętek, [Praktyka tymczasowego aresztowania w Polsce. Raport z badania](#), HFPC, Warszawa 2016, [dostęp: 10.07.2024 r.]; A. Klepczyński, P. Kładoczny, K. Wiśniewska, [Tymczasowe aresztowanie – \(nie\)tymczasowy problem. Analiza aktualnej praktyki stosowania tymczasowego aresztowania](#), HFPC, Warszawa 2019, [dostęp: 10.07.2024 r.]; M. Wolny, [Ryzyko ucieczki i ukrycia się podejrzanego jako podstawa stosowania tymczasowego aresztowania. Raport z badań Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka](#), Warszawa 2024 r., [dostęp: 10.07.2024 r.]

6 Zob. Z. Ganczewska, P. Kładoczny (red.), P. Kubaszewski, B. Wierczyński, [O standardzie, który się nie przyjął \(w Polsce\). Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania w świetle przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#) [dostęp: 10.07.2024 r.]

7 Zob. O standardzie..., rozdz. I.

1. METODOLOGIA

W okresie grudzień 2023 – maj 2024 zostały przeprowadzone badania aktowe spraw gospodarczych pod kątem praktyki stosowania tymczasowego aresztowania. Składały się one z dwóch modułów.

Pierwszy moduł polegał na analizie dokumentów spraw postępowań karnych gospodarczych, którymi zajmowała się Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Spośród wielu spraw, które wpływają do Fundacji, wyselekcjonowane zostały te, które w ciągu ostatnich 5 lat trafiły do niej, a dotyczyły postępowań, w których zarzucany czyn był związany z prowadzeniem legalnej działalności gospodarczej. W ten sposób do analizy wybranych zostało 20 akt spraw, w których to sprawach wobec 21 podejrzanych/oskarżonych został zastosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania.

Ponadto w wyniku analizy dokumentów ww. akt wyodrębnione zostały przepisy Kodeksu karnego, które z punktu widzenia stosowania tymczasowego aresztowania wobec osób podejrzanych o popełnienie przestępstw gospodarczych warto poddać analizie statystycznej. Za takie przepisy uznane zostały te, które statuują najsurowsze przestępstwa i dla których właściwy jako sąd I-ej instancji jest sąd okręgowy. Były to ponadto najczęściej stawiane zarzuty w trafiających do Fundacji sprawach. Wyselekcjonowanych zostało zatem 5 typów przestępstw określonych w: art. 271a § 2 k.k. (zbrodnia fakturowa)⁸, art. 284 k.k. w zw. z art. 294 k.k. (przywłaszczenie mienia w znacznych rozmiarach)⁹, art. 286 k.k. w zw. z art. 294 k.k. (oszustwo w znacznych rozmiarach)¹⁰, 296 § 3 k.k. (wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym)¹¹,

8 Art. 271a. § 1. Kto wystawia fakturę lub faktury, zawierające kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna, poświadczając nieprawdę co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury lub faktur używa, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

9 Art. 284. § 1. Kto przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą lub prawo majątkowe, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto przywłaszcza sobie powierzoną mu rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 294. § 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 3. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281, art. 282, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 4. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 279 § 1, art. 280, art. 281, art. 282, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

10 Art. 286. § 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy.

11 Art. 296. § 1. Kto, będąc obowiązany na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, wyrządza jej znaczną szkodę majątkową, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Jeżeli sprawca, o którym mowa w § 1, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, spowoduje bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 1a działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 2 wyrządza szkodę majątkową w wielkich rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

299 k.k. (pranie brudnych pieniędzy)¹², które stały się podstawą badań statystycznych w module drugim.

Z dotychczasowych doświadczeń Fundacji oraz wstępnej analizy akt znajdujących się w jej posiadaniu wynikało, że zarzuty te dość często łączą się ze sobą w akcie oskarżenia, a także z zarzutami z Kodeksu karnego skarbowego oraz z zarzutem art. 258 k.k. (grupa przestępcza)¹³. Co razem bardzo często daje sądom podstawę do zastosowania tymczasowego aresztowania. Nie zdecydowaliśmy się jednak na włączenie art. 258 k.k. do puli przepisów badanych statystycznie, gdyż nie dotyczy on ściśle spraw gospodarczych, a przede wszystkim stosowany jest w przypadku grup przestępczych związanych z przestępstwami pospolitymi (kradzieże, rozboje, wymuszenia, przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu). Włączenie spraw z tego przepisu do badań statystycznych powodowałoby konieczność analizy przestępstw popełnianych przez grupy zajmujące się np. handlem narkotykami czy też innymi ww. przestępstwami pospolitymi.

W drugim module – badań statystycznych dokonana została kwerenda akt w Sądzie Okręgowym w Warszawie i Sądzie Okręgowym dla Warszawy-Pragi w zakresie spraw zakończonych w latach 2020-2023, a dotyczących wybranych uprzednio ww. metodą przepisów. Uprzednio zostało stworzone narzędzie elektroniczne – kwestionariusz badań aktowych w postaci programu pomagającego kwantyfikować dane. W ramach tej kwerendy przeanalizowanych zostało 100 spraw (52 w Sądzie Okręgowym w Warszawie i 48 w Sądzie Okręgowym dla Warszawy-Pragi).

Ze względu na odmienny materiał źródłowy poddany analizie w obu modułach badań ich wyniki raczej się uzupełniają niż stanowią dla siebie grupy kontrolne. W przypadku bowiem badań aktowych (statystycznych) w sądzie mieliśmy do czynienia z zamkniętymi już sprawami karnymi, w których znany był wynik postępowania (skazanie, uniewinnienie, umorzenie postępowania), pełny czas trwania procesu, orzeczone kary, długość trwania procesu oraz długość stosowania tymczasowego aresztowania. Tymczasem akta znajdujące się w Fundacji dotyczyły spraw jeszcze niezakończonych i najczęściej długotrwałych, z takimi bowiem zwracają się do HFPC sami klienci. Rzutowało to na możliwość uzyskania podobnych danych, co w przypadku kwerendy akt sądowych. Właściwie jedyną wartość porównywalną w obu badaniach stanowiły przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania.

12 Art. 299. § 1. Kto środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, posiada, używa, przekazuje lub wywozi za granicę, ukrywa, dokonuje ich transferu lub konwersji, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto będąc pracownikiem lub działając w imieniu lub na rzecz banku, instytucji finansowej lub kredytowej lub innego podmiotu, na którym na podstawie przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób dokonujących transakcji, przyjmuje, wbrew przepisom, środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, dokonuje ich transferu lub konwersji, lub przyjmuje je w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one przedmiot czynu określonego w § 1, lub świadczy inne usługi mające ukryć ich przestępne pochodzenie lub usługi w zabezpieczeniu przed zajęciem.

§ 5. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, działając w porozumieniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 6. Karze określonej w § 5 podlega sprawca, jeżeli dopuszczając się czynu określonego w § 1 lub 2, osiąga znaczną korzyść majątkową.

§ 6a. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1 lub 2, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

13 Art. 258. § 1. Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli grupa albo związek określone w § 1 mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Kto grupę albo związek określone w § 1, w tym mające charakter zbrojny, zakłada lub taką grupę albo związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 4. Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada lub taką grupę lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

Odmienne były także podmioty-oskarżeni, których sprawy znajdowały się w obu zbiorach. W aktach analizowanych w sądach zdecydowanie przeważali oskarżeni nie zajmujący się zawodowo biznesem i będący nastawieni na popełnienie oszustwa lub wyłudzenie kredytu, a w większych sprawach – najczęściej podwykonawcy, których rola w przestępstwie była nie tak istotna. Byli oni najczęściej wyłączani ze sprawy głównej do odrębnego postępowania i skazywani po dobrowolnym poddaniu się karze. Taki charakter grupy badawczej powodował, że sprawy oskarżonych o udział w nich toczyły się względnie szybko (co najmniej od czasu wyłączenia sprawy do odrębnego postępowania), a tymczasowe aresztowania trwały stosunkowo krótko. Natomiast sprawy, które trafiły do Fundacji, w większości dotyczyły głównych sprawców zarzucanych przestępstw, którzy najczęściej negowali swój udział w przestępstwie (a zatem nie poddawali się dobrowolnie karze), co powodowało, że sprawy toczyły się całymi latami, a również stosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego bywało długotrwałe. Przytłaczająca większość tych spraw była w momencie wpływu do Fundacji niezakończona, pomimo upływu już znacznego czasu od chwili domniemanego popełnienia przestępstwa.

2. BADANIA – MODUŁ PIERWSZY

2.1. Dane ogólne

Jak już wspomniano, analizie zostało poddanych 20 akt spraw karnych gospodarczych, będących się w posiadaniu HFPC, w których wobec 21 podejrzanych zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Aż 18 z nich zajmowało się zawodowo przedsiębiorczością i zarzuty im przedstawione miały być związane z ich legalną działalnością. Jedynie 3 osoby zostały podejrzane/oskarżone o popełnienie przestępstw natury majątkowej bez związku ze swoją wcześniejszą legalną działalnością gospodarczą.

W badanych sprawach najczęściej pojawiającą się kwalifikacją prawną była kwalifikacja z art. 258 k.k. (udział lub kierowanie grupą przestępczą). Na 20 spraw występowała ona 17 razy. Na drugim miejscu (choć ze znaczną stratą) znajdowało się oszustwo (art. 286 k.k.) – 9 przypadków na 20 spraw. Następną pozycję zajmowało pranie pieniędzy (art. 299 k.k.) – 7 razy, potem zarzuty z Kodeksu karnego skarbowego (art. 55, 56, 62 k.k.s.) – 6 razy oraz poświadczenie nieprawdy (art. 271 k.k.¹⁴) – 5 razy. Cztery razy występował jako podstawa zarzucanego czynu art. 296 k.k. (wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym)¹⁵,

14 Art. 271. § 1. Funkcjonariusz publiczny lub inna osoba uprawniona do wystawienia dokumentu, która poświadcza w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

15 Art. 296. § 1. Kto, będąc obowiązany na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, wyrządza jej znaczną szkodę majątkową, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Jeżeli sprawca, o którym mowa w § 1, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, spowoduje bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 1a działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 2 wyrządza szkodę majątkową w wielkich rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 3 działa nieумыślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

trzykrotnie – fałszowanie dokumentu (art. 270 k.k.)¹⁶, pozostałe zarzuty występowały w pojedynczych przypadkach – wyłudzenie kredytu (art. 297 k.k.), paserstwo (art. 291 k.k.), płatna protekcja (art. 230 k.k.), fałszowanie faktur (art. 270a k.k.), użycie dokumentów poświadczających nieprawdę (art. 273 k.k.)

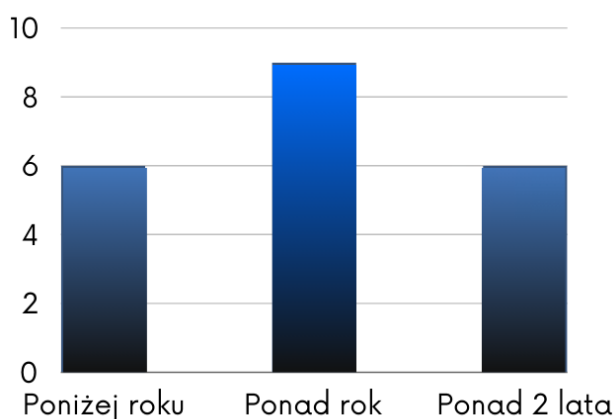
Najczęściej, co jest zresztą charakterystyczne dla przestępstw gospodarczych, postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub akty oskarżenia zawierały cały zestaw artykułów, np.:

art. 258 § 1 k.k., art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., 299 § 1 k.k. oraz art. 299 § 1 k.k. w zw. z art. 18 § 3 k.k.

lub art. 258 § 3 k.k., 21 § 2 k.k. w zw. z art. 296 § 1, 2, 3 k.k. w zb. z art. 284 § 2 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 271 § 3 k.k. w zb. z art. 18 § 1 k.k. w zw. z art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. i in.

2.2. Dane dotyczące stosowania tymczasowego aresztowania

Długość tymczasowego aresztowania w ww. sprawach wahała się między 4 latami i 2 miesiącami a 4 miesiącami¹⁷.

Długość stosowania tymczasowego aresztowania

Na Z 21 objętych badaniami osób aż co najmniej 9 spędziło w areszcie ponad rok, a 6 ponad 2 lata. Sprawy tych osób jeszcze się nie zakończyły.

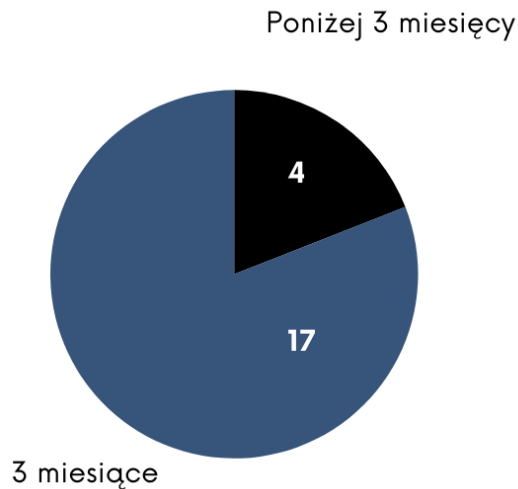
¹⁶ Art. 270. § 1. Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wypełnia blankiet, opatrzony cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

¹⁷ Nie mając pełnej dokumentacji akt, także ze względu na niezakończenie większości procesów, nie można wykluczyć, że pozbawienie wolności na podstawie tymczasowego aresztowania trwało później jeszcze dłużej.

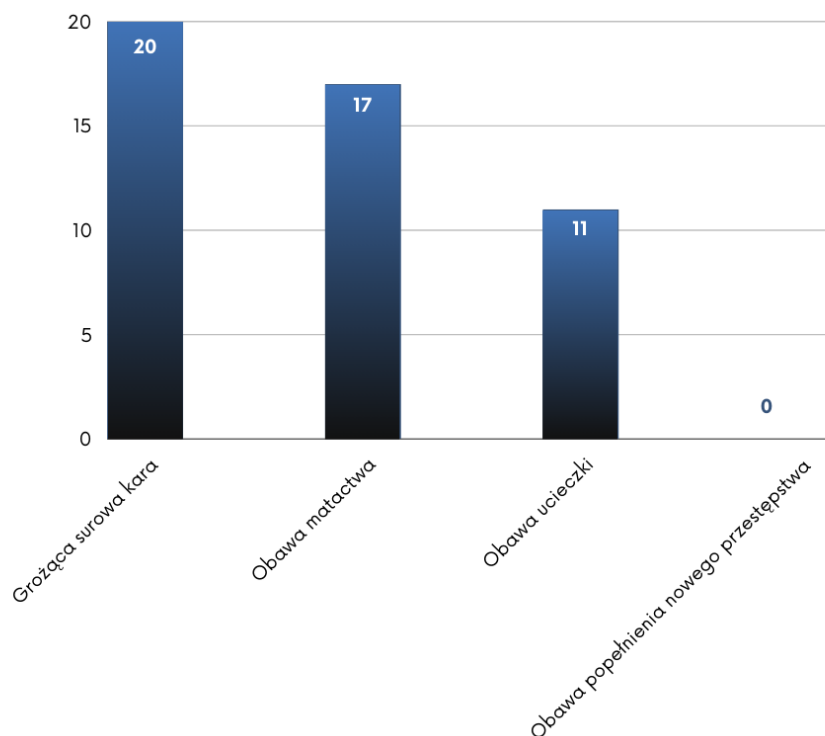

Długość tymczasowego aresztowania określona w pierwszym postanowieniu

21 analizowanych przypadków tymczasowego aresztowania aż w 17 z nich pierwsze postanowienie o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego określało jego długość na 3 miesiące, czyli na maksymalną dopuszczalną kodeksowo. Wynika z tego, że taka długość tymczasowego aresztowania jest w sprawach gospodarczych raczej standardowa, mimo faktu, że już samo tymczasowe aresztowanie jest najsurowszym środkiem zapobiegawczym i powinno być stosowane jako środek *ultima ratio*.

Spośród przesłanek szczególnych stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach gospodarczych najczęściej występowała przesłanka grożącej surowej kary (art. 258 § 2 k.p.k.) Na 21 podejrzanych sąd uwzględnił ją w 20 przypadkach. Prawie równie często stosowana była przesłanka związana z obawą matactwa (art. 258 § 1 p. 2 k.p.k.), bo aż 17 razy. Obawą ucieczki uzasadniano stosowanie tymczasowego aresztowania 11 razy. Nie zdarzyło się ani razu, by w badanych sprawach sąd powołał się na przesłankę obawy popełnienia nowego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu (art. 258 § 3 k.p.k.), co w przypadku spraw gospodarczych wydaje się dość oczywiste. Najczęściej przesłanki nie występowały w uzasadnieniu postanowień pojedynczo – regułą było stosowanie ich razem, czasami nawet po trzy na raz.

Przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania

Osobną kwestią jest sposób uzasadniania przez sąd stosowania tymczasowego aresztowania w postanowieniu. Obok (najczęściej się zdarzających) bardzo lakonicznych stwierdzeń, będących często li tylko parafrazą sformułowań ustawowych, znaleźć można i takie, które dowodzą, że sąd kreuje pozakodeksowe przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania.

Przykład lakoniczności uzasadnienia stanowi postanowienie sądu okręgowego w jednej z analizowanych spraw, które ma 8 zdań, z czego jedno to „zażalenie nie zasługiwało na uwzględnienie”, a drugie - „mając na uwadze powyższe, Sąd orzekł jak w sentencji”. W tym samym uzasadnieniu obawa mactwa wywodzona była przede wszystkim ze współdziałania w grupie.

Przykładem „twórczej” działalności sądu może być inna analizowana sprawa, w której sąd wywodził konieczność stosowania tymczasowego aresztowania z treści wyjaśnień złożonych przez podejrzanego. Sąd wskazywał m.in., że wyjaśnienia podejrzanego „są zasadniczo sprzeczne z zebraniem materiałem dowodowym i wskazują na przyjętą linię obrony, która ma umniejszyć jego udział w przestępczym procederze”. Przy kolejnym zaś przedłużeniu tymczasowego aresztowania, w ocenie Sądu, konieczne było dalsze stosowanie najsurowszego środka izolacyjnego, ze względu na konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Spowodowane to miało być faktem, że podejrzanym nie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów i odmówił składania wyjaśnień. Ponadto Sąd zwrócił uwagę, że wnioski składane przez obrońcę podejrzanego stoją zasadniczo w sprzeczności z zebraniem materiałem dowodowym w sprawie, co ma wskazywać na przyjętą przez podejrzanego i obrońcę linię obrony, której celem jest zanegowanie udziału w przestępczym procederze.

Ten przykład dowodzi wywodzenia przez sąd obawy mactwa z tego, że podejrzanym nie przyznał się do stawianych mu zarzutów. W innej sprawie sąd wywodził przesłankę groźby surowej kary ze współdziałania podejrzanego „z innymi osobami”.

Długotrwałość tymczasowego aresztowania sąd potrafił argumentować m.in. szczególną zawilocią sprawy – np. z uwagi na konieczność analizy bardzo obszernego materiału dowodowego, w skład którego wchodzi zarówno dokumentacja bankowa, jak i zeznania i wyjaśnienia licznych świadków i podejrzanym.

Fikcję kontroli instancyjnej nad stosowaniem tymczasowego aresztowania obrazuje następujący przykład. W dniu 21 czerwca 2018 r. sąd rozpoznawał zażalenie na tymczasowe aresztowanie przedłużone do 24 czerwca 2018 r. (wówczas sąd apelacyjny ocenił, iż dwa miesiące „winny być wystarczające do zakończenia postępowania w stosunku do podejrzanego”). W dodatku wydarzyło się to już po kolejnym przedłużeniu najsurowszego środka zapobiegawczego, które nastąpiło 19 czerwca 2018 r.

Sądy co prawda niejednokrotnie upominały organy prowadzące postępowanie, aby dążyły do jego jak najszybszego zakończenia, ale efekt takiej kontroli był najczęściej żaden. Przykład może stanowić inna z analizowanych spraw, w której w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2021 r. sąd apelacyjny wskazał, iż „organy postępowania przygotowawczego powinny spriorytetyzować działania ukierunkowane na zakończenie śledztwa”. Następnie w orzeczeniach z dnia 18 lutego 2022 r. oraz 19 maja 2022 r. sąd apelacyjny zajął tożsame stanowisko, zgodnie z którym „organ prowadzący postępowanie przygotowawcze winien zatem mieć ciągle na uwadze fakt stosowania w tej sprawie wobec podejrzanego tymczasowego aresztowania, i co za tym idzie nadać tej sprawie charakter priorytetowy pod względem sprawności postępowania, tak by potrzeby związane z kontynuowaniem śledztwa

nie stały się de facto główną przyczyną stosowania wobec podejrzanego wskazanego powyżej środka zapobiegawczego”. Uzasadniając przedłużenie tymczasowego aresztowania sąd wielokrotnie powoływał się na konieczność analizy akt innych prowadzonych obecnie przez prokuraturę spraw, podobnych do przedmiotowej. Tymczasem – jak zauważył sąd apelacyjny w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2021 r. – „sama możliwość rozszerzenia postępowania pod względem podmiotowym czy przedmiotowym nie może uzasadniać dalszego utrzymywania tymczasowego aresztowania względem podejrzanego”. Pomimo cytowanych wywodów sądu apelacyjnego, najsurowszy środek zapobiegawczy był nadal stosowany, nawet kiedy w sprawie występowały liczne okresy (jeden z nich trwający cztery miesiące), w których nie przeprowadzono żadnych czynności bezpośrednio dotyczących podejrzanego.

Traktowania przez sąd tymczasowego aresztowania jako emanacji kary pozbawienia wolności dowodzi jeszcze inna analizowana sprawa, w której sąd stwierdził, że w jego ocenie czteroletnie stosowanie tymczasowego aresztowania „nie wykracza jeszcze poza granice rzeczywistej niezbędności”, bowiem grożąca oskarżonym surowa kara może przekroczyć 5 lat pozbawienia wolności. Sąd odwołał się wówczas także do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, stwierdzając, iż nakazuje ono „jedynie dokonywać zindywidualizowanej oceny co do tego, czy w konkretnej sprawie zrealizowane są przesłanki decydujące o zasadności stosowania tymczasowego aresztowania. Obowiązki temu niewątpliwie sprostali Sąd a quo, którego uzasadnienie zawiera wszystkie wymagane prawem elementy”. W toku trwającego postępowania – po dwóch latach i 4 miesiącach stosowania tymczasowego aresztowania – sąd apelacyjny stwierdził: „nie sposób (...) podzielić zapatrywań skarżących, że Sąd nie może opierać się ciągle na tych samych przesłankach”. W ocenie sądu „oczywistym jest (...) że pewne elementy i okoliczności będą niezmiennie w toku procesu” oraz „nie można dotychczasowego okresu stosowania izolacji procesowej oskarżonych uznać za wyjątkowo długi”. Co więcej, fakt, że dotąd oskarżeni nie próbowali utrudniać postępowania, wynikało w ocenie Sądu „raczej ze skuteczności stosowanego środka zapobiegawczego, a niekoniecznie z dobrej woli” oskarżonych. W odpowiedzi na przywołaną przez obrońcę okoliczność zawarcia przez oskarżonego umowy o użyczenie lokalu, w którym oskarżony mógłby zamieszkać, sąd stwierdził, że nie dezaktualizuje ona przesłanki z art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k., jako że: „samo podpisanie umowy użyczenia nie oznacza, że po uchyleniu aresztu rzeczywiście w tym lokalu zamieszka, skoro wcześniej nie czuł potrzeby stabilizacji życiowej”. Długotrwały charakter stosowania tymczasowego aresztowania był również odnotowywany przez sądy orzekające w przedmiocie jego przedłużenia. W postanowieniu z dnia 14 kwietnia 2021 r. sąd apelacyjny zalecił „zintensyfikowanie działań, a także rozważenie w przyszłości zastosowania alternatywnych środków zapobiegawczych”. Dzień później – 15 kwietnia 2021 r. w sądzie okręgowym odbyła się pierwsza rozprawa w sprawie, a tymczasowe aresztowanie było stosowane przez kolejne półtora roku.

3. BADANIA – MODUŁ DRUGI

3.1. Dane ogólne

W drugim module badań dokonana została analiza 100 akt zakończonych postępowań karnych w sprawach gospodarczych z okręgowych sądów warszawskich, które dotyczyły 102 oskarżonych. W ramach kwerendy spraw zidentyfikowane zostały 23 osoby tymczasowo aresztowane.

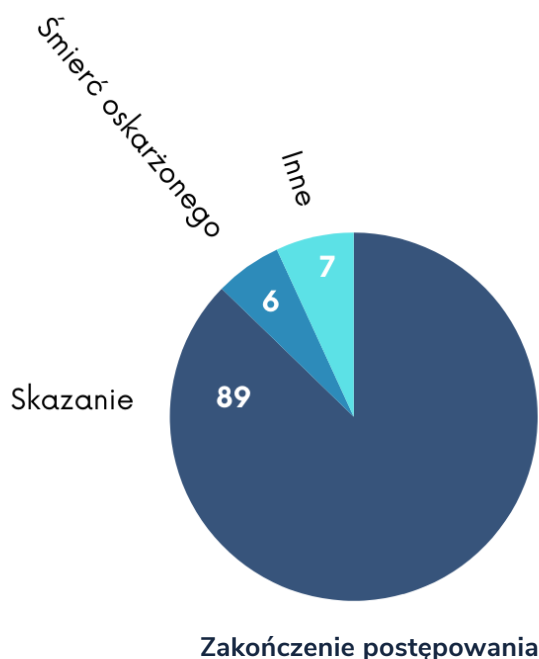
Wśród analizowanych spraw najczęściej dotyczyło zarzutu z art. 286 § 1 k.k. w zw. z 294 § 1 k.k. (oszustwo znacznej wartości) – 54, następnie z art. 299 k.k. (pranie pieniędzy) – 24, oraz art. 284 w zw. z 294 § 1 k.k. (przywłaszczenie znacznej wartości). Pojedyncze sprawy dotyczyły art. 296 § 3 k.k. (wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym w znacznych rozmiarach) – 5 przypadków oraz art. 271a § 2 k.k. (fałszerstwo faktur) – 2.

Tak jak i w badaniu dotyczącym pierwszego modułu, kwalifikacje były bardzo często łączone.

W przeanalizowanych 100 sprawach 20 oskarżonym zarzucono popełnienie przestępstwa w związku z legalną działalnością, z czego wobec 3 zastosowano areszt tymczasowy, a 17 odpowiadało z wolnej stopy.

Na 102 oskarżonych w badanych sprawach 13 nie zostało skazanych, z czego 6 spraw zakończyło się umorzeniem z powodu śmierci oskarżonego.

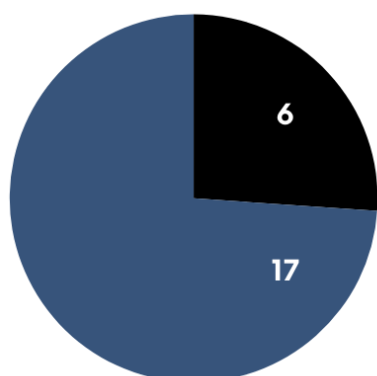
Najstarsza badana sprawa (od chwili popełnienia przestępstwa) rozpoczęła się w 1998 r. – najnowsze w 2021 r.

Zakończenie postępowania

3.2. Dane dotyczące tymczasowego aresztowania

Jak już wspomniano, w badanych 100 sprawach zidentyfikowano 23 osoby tymczasowo aresztowane. Czas tymczasowego aresztowania wahał się w tych przypadkach od kilku dni do 2 lat i 8 miesięcy. Te krótkotrwałe tymczasowe aresztowania spowodowane były w przeważającej mierze stosowaniem tego środka wobec osób poszukiwanych listem gończym i wydawaniem postanowień dotyczących aresztowania bez obecności aresztowanego z adnotacją „od dnia zatrzymania”. Tego

TA związane z poszukiwaniem listem gończym

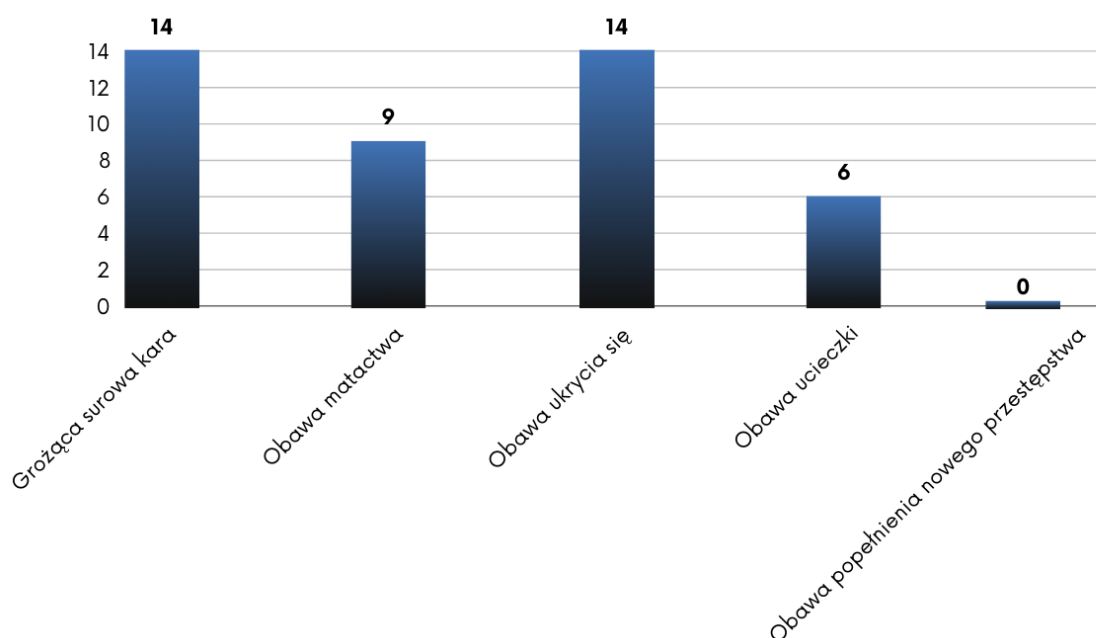
TA nie związane z poszukiwaniem listem gończym

rodzaju przypadków w badanych aktach było względnie dużo – bo aż 6 na 23 przypadki. Wynika to z charakteru spraw dotyczących oszustwa, wyłudzenia lub prania pieniędzy. Mają one tę specyfikę, że często biorą w nich udział osoby podstawione (tzw. „słupy”), których miejsca pobytu nie zawsze jest łatwo ustalić, nierzadko w kryzysie

bezdomności. Osoby te po odnalezieniu i krótkotrwałym pobycie w areszcie najczęściej przyznają się do winy i wnioskuje o dobrowolne poddanie się karze, co przy ich nieznaczej roli w przestępstwie skłania prokuratora do uchylenia postanowienia o tymczasowym aresztowaniu. Zdarzały się jednak i takie przypadki, gdy po orzeczeniu zastosowania tymczasowego aresztowania na 14 lub 30 dni, tymczasowe aresztowanie trwało 3 miesiące, a nawet rok.

W pozostałych przypadkach, gdy osoba aresztowana była zatrzymana, a nie poszukiwana, dominowało aresztowanie na 3 miesiące (12 przypadków). Tylko jedna osoba została pierwszym postanowieniem aresztowana na 2 miesiące. Potwierdza to tezę o nadużywaniu maksymalnego czasu tymczasowego aresztowania przez sądy, wynikającą z badania przeprowadzonego w module pierwszym. Trzeba jednak nadmienić, że dwie osoby aresztowane od razu na trzy miesiące zostały zwolnione już po miesiącu. Pozostałe osoby pozostały w areszcie długo ponad ten termin.

Osobnym zagadnieniem, które trzeba szczegółowo przeanalizować, jest kwestia przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania. Na 23 przypadki zastosowania tego środka zapobiegawczego sądy w 14 przypadkach jako przesłankę powoływały zagrożenie surową karą, tyleż samo razy - obawę ukrycia się oskarżonego, 9 razy powoływały się na obawę matactwa, a 6 razy na obawę ucieczki.

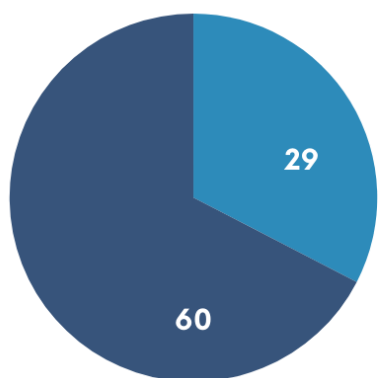
Przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania

Szczególnie interesująca w module drugim, w którym istniała możliwość zapoznania się z wyrokiem, wydaje się możliwość zestawienia przesłanki grożącej surowej kary z ostatecznym orzeczeniem w tej kwestii. Po zbadaniu 14 wyroków wydanych w sprawach, w których przesłanką stosowania tymczasowego aresztowania była grożąca surowa kara (co według art. 258 § 2 k.p.k. oznacza co najmniej 8 lat pozbawienia wolności), okazało się, że żaden wyrok nie zbliżył się nawet do tej granicy. Najsurowsza orzeczona kara wyniosła 5 lat pozbawienia wolności, dwie następne po 3 lata i 6 miesięcy, kolejna 2 lata i 8 miesięcy, a pozostałe od 1 roku i 3 miesięcy do 1 roku i 10 miesięcy pozbawienia wolności. Dwie kary zostały warunkowo zawieszono. Wydaje się, że powyższe dane wskazują jasno na fakt nadużywania tej przesłanki przez sądy w Polsce. Tezę tę wzmacniają także wyniki badań przeprowadzonych przez M. Wolnego na podobny temat¹⁸.

18 Por. M. Wolny, [Ryzyko ucieczki i ukrycia się podejrzanego jako podstawa stosowania tymczasowego aresztowania. Raport z badań Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka](#), Warszawa 2024, s. 19-20.

„Jednocześnie należy podkreślić, że w obu wymienionych kategoriach spraw, zarówno tych, w których sądy przywoływały okoliczności świadczące za wymierzeniem podejrzanemu surowej kary, jak i tych odwołujących się jedynie do kwalifikacji

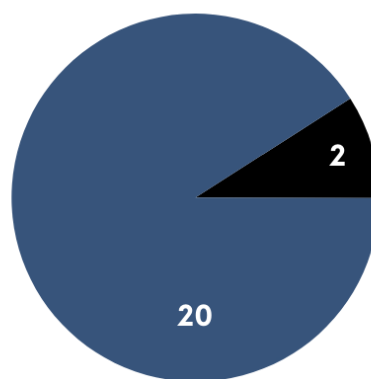
Inną korelację, jaką można uchwycić w badaniach realizowanych w module drugim, jest ewentualna zależność między zastosowaniem tymczasowego aresztowania a treścią zapadłego wyroku. O ile nie można uchwycić żadnej sensownej korelacji między zastosowaniem tymczasowego aresztowania a skazaniem lub uniewinnieniem sprawcy, to już w przypadku skazania na karę bezwzględnego pozbawienia wolności taka korelacja występuje. Na 89 przypadków skazania sprawcy za popełnienie analizowanych przestępstw gospodarczych, na karę bezwzględnego pozbawienia wolności skazano 29 osób. Daje to 33%. Tymczasem na 22 skazanych, którzy zostali uprzednio aresztowani w trakcie postępowania, aż 20 zostało skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności. Wynosi to aż 91%. Tego rodzaju korelacja zdaje się sugerować w sposób niedwuznaczny, że stosowanie tymczasowego aresztowania jest w praktyce sądów polskich w dużej mierze antycypacją kary, a nie faktycznym środkiem mającym na celu zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowania.

Liczba skazanych na inną karę

Liczba skazanych na karę bezwzględnego pozbawienia wolności

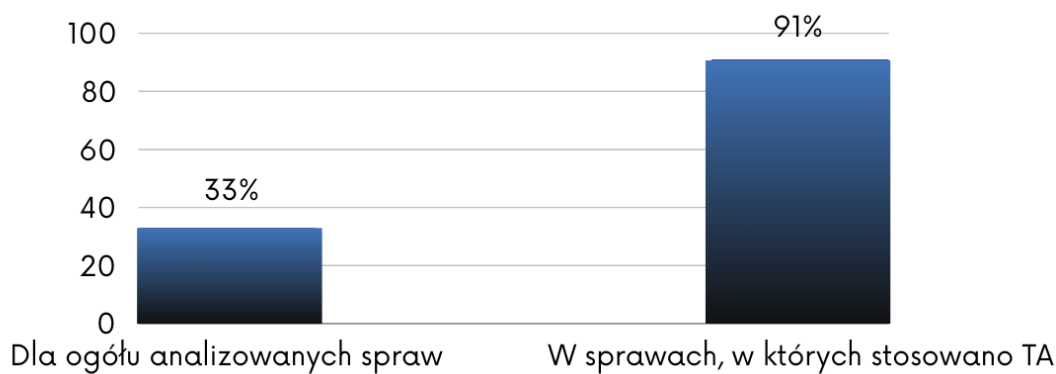
Kary wymierzone sprawcom przestępstw gospodarczych (ogółem)

Liczba skazanych na inną karę

Liczba skazanych na karę bezwzględnego pozbawienia wolności

Kary wymierzone sprawcom przestępstw gospodarczych, wobec których stosowano tymczasowe aresztowanie

Odsetek skazanych, wobec których orzeczono karę bezwzględnego pozbawienia wolności

zarzucanego podejrzanemu czynu, dokonywana przez nie ocena bywała nietrafna. W grupie 16 zakończonych spraw, w których sądy odwoływały się do realnego charakteru surowej kary, tylko trzy z nich zakończyły się wydaniem wyroku skazującego przewyższającego 3 lata pozbawienia wolności. Spośród pozostałych spraw, orzeczona kara oscylowała w okolicach 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Co więcej, w dwóch wypadkach wykonanie orzeczonych kar pozbawienia wolności zostało zawieszona, w jednym zaś orzeczona kara miała charakter mieszany.

W grupie 22 zakończonych spraw, w których surowa kara uzasadniana była wyłącznie kwalifikacją prawną czynu zarzucanego podejrzanemu, połowa z orzeczonych kar wynosiła co najmniej 2 lata i 8 miesięcy. W grupie tej znalazły się także wyroki o charakterze bardzo surowym, oscylujące wokół 8, a nawet 13 lat pozbawienia wolności. Z drugiej strony w grupie tej znajdowało się 6 przypadków wymierzenia podejrzanym kar o charakterze łagodnym. Cztery z nich dotyczyło wymierzenia kar równych lub nieznacznie przekraczających 1 rok pozbawienia wolności. W dwóch kolejnych sprawach wykonanie kary pozbawienia wolności wymierzonej skazanemu zostało zawieszona albo orzeczona kara miała charakter mieszany. W pozostałych sprawach kary wynosiły od 1 r. i 8 m. pozbawienia wolności do 2 lat i 8 miesięcy wolności."

Osobną kwestią potwierdzoną w badaniach w module drugim jest lakoniczność uzasadnień postanowień o stosowaniu tymczasowego aresztowania. Przewodzi w tym oczywiście przesłanka surowej kary. Powoływanie się na nią jest najłatwiejsze i bardzo często sprowadza się do parafrazy przepisu z ewentualnym dodaniem, że „w realiach niniejszej sprawy zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że surowa kara może zostać orzeczona”. Kontrola instancyjna, co wykazały również badania w module pierwszym, w żadnym razie nie jest w tym zakresie skuteczna.

4. WNIOSKI

Przeprowadzone badania aktowe dotyczące spraw gospodarczych zdają się w całości potwierdzać wcześniejsze ustalenia badawcze oparte na analizie danych statystycznych bez wyodrębniania konkretnych grup przestępstw. Specyfikę spraw karnych gospodarczych stanowi niewątpliwie praktyczne niewystępowanie przesłanki tymczasowego aresztowania określonej w art. 258 § 3 k.p.k., tj. przesłanki popełnienia nowego ciężkiego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu. Inne elementy wyjątkowości tych spraw wynikają ze skomplikowanego charakteru materii gospodarczej oraz – w przypadku dużych spraw – wielopodmiotowej ich konfiguracji. Oba te elementy powodują przewlekłość postępowań w tych sprawach wynikającą po pierwsze z konieczności pozyskania opinii biegłych oraz ustalenia powiązań między członkami potencjalnych grup przestępczych. Z punktu widzenia tymczasowego aresztowania wskazane wyżej elementy powodują długotrwałość tymczasowego aresztowania podbudowane z jednej strony obawą matactwa (grupa przestępcza), a z drugiej surową karą (wysokie zagrożenie kodeksowe).

Szczegółowe wnioski, jakie można wysnuć z opisanych badań, można podsumować:

1. Postępowania w sprawach gospodarczych toczą się najczęściej bardzo długo, jeżeli chodzi o głównych sprawców nieprzyznających się do winy i niepoddających się dobrowolnie karze.
2. Nadużywana jest przesłanka zagrożenia surową karą, która to wysokość – jak wynika z niniejszych badań – niesłychanie rzadko się materializuje. Przesłanka ta jest jednak najwygodniejsza w stosowaniu przez sądy.
3. Używana powszechnie w sprawach gospodarczych kwalifikacja z art. 258 k.k. (udział w grupie przestępczej), kreuje oczywistą, zdaniem sądów, przesłankę obawy matactwa.
4. Uzasadnienia postanowień o zastosowaniu i przedłużeniu stosowania pozostawiają bardzo wiele do życzenia – często stanowią one jedynie parafrazę sformułowań ustawowych.
5. Kontrola instancyjna stosowania tymczasowego aresztowania bardzo rzadko ma znaczenie praktyczne. Krytykowanie przez sądy odwoławcze tempa postępowania lub przedstawiania ciągle tych samych okoliczności jako spełniających przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania nie znajduje praktycznie żadnego oddźwięku w późniejszych postanowieniach sądów pierwszoinstancyjnych, a nawet samych sądów apelacyjnych. Uchylenia tymczasowych aresztowań zdarzają się niezwykle rzadko.
6. Z badań aktowych wynika, że istnieje istotna korelacja między zastosowaniem tymczasowego aresztowania w postępowaniu a surowością orzeczonej kary. W sprawach gospodarczych niesłychanie rzadko się zdarza, by po zastosowaniu tymczasowego aresztowania sprawca został skazany na karę inną niż pozbawienie wolności bez zawieszenia.

5. REKOMENDACJE

5.1. Rekomendacje de lege ferenda

1. UCHYLENIE PRZESŁANKI SUROWEJ KARY GROŻĄCEJ OSKARŻONEMU (ART. 258 § 2 k.p.k.)

Jako najłatwiejsza do wykorzystania jest ona odpowiedzialna za znaczną większość długotrwałych tymczasowych aresztowań. Ustawodawca wprowadził bowiem domniemanie, że sam fakt zagrożenia surową karą może generować wysokie prawdopodobieństwo uchylania się oskarżonego od wymierzenia mu jej. Z tego domniemania należy się wycofać.

2. PRZENIESIENIE TREŚCI ART. 5 UST. 3 EKPC W ZAKRESIE TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA DO KODEKSU POSTĘPOWANIA KARNEGO

„Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.”

Obecność tego przepisu naocznie dowodziłaby braku kolizji norm prawa krajowego z normami konwencyjnymi.

3. WPROWADZENIE NOWEGO ŚRODKA ZAPOBIEGAWCZEGO – ARESZTU DOMOWEGO

Ta zmiana mogłaby zachęcić sędziów do orzekania nowego środka, niewątpliwie mniej inwazyjnego niż tymczasowe aresztowanie, zwłaszcza w przypadkach, w których długość jego stosowania stawałaby się nierozsądna i zgodnie z art. 5 ust. 3 EKPC oskarżonego/podejrzanego należałoby zwolnić. Ma to szczególne znaczenie w przypadku osób, którym nie zarzuca się popełnienia poważnego czynu zabronionego związanego z atakiem na dobra osobiste człowieka, takie jak życie czy zdrowie, lecz formułowane zarzuty dotyczą np. przestępstw przeciwko mieniu, obrotowi gospodarczemu czy wiarygodności dokumentów, a materiał dowodowy sprowadza się w gruncie rzeczy do już zabezpieczonej dokumentacji.

4. OGRANICZENIE CZASU STOSOWANIA TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA DO JEDNEGO (ZAMIAST TRZECH) MIESIĘCY

Rozwiązanie to mogłoby usprawnić kontrolę zasadności stosowania tymczasowego aresztowania na etapie jego pierwszego przedłużenia.

5. PEŁNA IMPLEMENTACJA DYREKTYWY 2013/48/UE O DOSTĘPIE DO ADWOKATA I DYREKTYWY 2016/1919 W SPRAWIE POMOCY PRAWNEJ Z URZĘDU

Zapewnienie efektywnej, dostępnej i profesjonalnej pomocy prawnej osobom pozbawionym wolności w toku postępowania karnego, jak np.:

- ◆ wprowadzenie obowiązku doręczenia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy;
- ◆ obowiązek udostępniania przez prokuratora akt w postaci elektronicznej;
- ◆ obrońca z urzędu przed pierwszym przesłuchaniem;
- ◆ obrońca z urzędu do udziału w posiedzeniu aresztowym.

6. SKŁAD 3-OSOBY PRZY ROZPOZNAWANIU ZAŻALEŃ

Kolegialność składu orzekającego o tymczasowym aresztowaniu mogłaby mieć pozytywny wpływ na zmniejszenie automatyzmu przy rozpoznawaniu zażaleń.

7. JAWNOŚĆ POSIEDZEŃ ARESZTOWYCH W POSTĘPOWANIU PRZYGOTOWAWCZYM

Poddanie kontroli społecznej rozpoznawania wniosków prokuratorskich przez sąd mogłoby podnieść kontradyktoryjność posiedzenia oraz ograniczyć rutynowe podejście sędziów.

5.2. Rekomendacje systemowe

1. OGRANICZENIE PRZEWLEKŁOŚCI POSTĘPOWAŃ SĄDOWYCH I PRZYGOTOWAWCZYCH

Skoro prawie połowa sędziów uważa, że przyczyną długotrwałości tymczasowego aresztowania jest długość trwającego procesu, to należy dążyć do przyspieszenia rozpoznawania spraw karnych, w których areszt został zastosowany.

2. SZKOLENIA DLA SĘDZIÓW I PROKURATORÓW

z zakresu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a zwłaszcza art. 5 EKPC.

3. WŁAŚCIWY DOBÓR OSÓB NA STANOWISKA SĘDZIOWSKIE ORAZ UNIEZALEŻNIENIE SĘDZIÓW OD WŁADZY WYKONAWCZEJ

Przez realizację pierwszego z tych czynników należy rozumieć nie tylko powrót do praworządnego powoływania sędziów, ale także przyjęcie za zasadę powoływania na stanowiska sędziowskie prawników, którzy zdołali się już wykazać w ramach wykonywania innych zawodów prawniczych fachowością, sumiennością i niezależnością (sędzia jako korona zawodów prawniczych). Pozwalałoby to na uznanie, że takie osoby rzadziej podatne byłyby na rutynowe (bezrefleksyjne) wykonywanie powołania sędziowskiego, w tym także stosowanie i przedłużanie tymczasowego aresztowania.

HELŚIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA